

Голюк В. Я.

канд. економ. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-8050-4158

Манзик Ж. В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СУЧАСНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

СОВРЕМЕННЫЙ ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УКРАИНЫ: АНАЛИЗ И ПУТИ УЛУЧШЕНИЯ

MODERN INVESTMENT CLIMAT OF UKRAINE: ANALISYS AND WAYS TO IMPROVE

Стаття присвячена аналізу інвестиційної привабливості України, що визначається низкою внутрішніх та зовнішніх факторів впливу. Розглянуто сутність категорії «інвестиційний клімат». У статті проаналізовано інвестиційний клімат України, визначено основні фактори, які впливають на інвестиційний клімат України і шляхи оцінки впливу кожного фактору. У статті було проаналізовано вплив наступних факторів: організаційно-правового, політичного, економічного факторів, потенціалу країни, фінансового та соціально-культурного факторів, впливу міжнародних економічних відносин, рівня розвитку економіки та загальних умов господарювання. У статті вказано рівень інвестиційної привабливості України згідно методики Європейської Бізнес Асоціації. Було досліджено географічну структуру іноземних інвестицій, що спрямовуються в Україну, визначено основних інвесторів, вказано основні проблеми, що перешкоджають покращенню інвестиційної привабливості України. У статті проаналізовано сучасний рівень інвестиційної привабливості та запропоновано шляхи покращення інвестиційного клімату нашої держави.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, індекс інвестиційної привабливості.

Статья посвящена анализу инвестиционной привлекательности Украины, который определяется рядом внутренних и внешних факторов влияния. Рассмотрена сущность категории «инвестиционный климат». В статье проанализированы инвестиционный климат Украины, определены основные факторы, которые влияют на инвестиционный климат Украины и пути оценки влияния каждого фактора. В статье было проанализировано влияние следующих факторов: организационно-правового, политического, экономического факторов, потенциала страны, финансового и социально-культурного факторов, влияния международных экономических отношений, уровня развития экономики и общих условий хозяйствования. В статье указано уровень инвестиционной привлекательности Украины согласно методики Европейской Бизнес Ассоциации. Была исследована географическая структура иностранных инвестиций, направляемых в Украину, определены основные инвесторы, указаны основные проблемы, препятствующие улучшению инвестиционной привлекательности Украины. В статье

проанализирован современный уровень инвестиционной привлекательности и предложены пути улучшения инвестиционного климата нашей страны.

Ключевые слова: инвестиции, иностранные инвестиции, инвестиционный климат, индекс инвестиционной привлекательности.

Investment attractiveness of Ukraine, determined by internal and external factors was analyzed in this article. The essence of the category of "investment climate" was analyzed. In the paper the analysis of the modern investment climate in Ukraine was performed. Basic factors making impact of the investment climate of Ukraine and ways, which can be used to analyze the influence of each factor, were discussed. Those are the following: organizational, political, legislative, economic factors, potential of the country, financial, social, cultural factors, foreign economic relations, development of the economy, general business conditions. The level of investment attractiveness of Ukraine according to the European Business Association methods was estimated. The geographic structure of foreign investments was researched, main investors were identified. In the article the current level of investment attractiveness of Ukraine was studied. The main problems, deteriorating Ukrainian investment climate, were stated. The ways to improve the investment attractiveness of the state were suggested.

Keywords: investments, foreign investments, investment climate, investment attractiveness index.

Вступ. З часу становлення незалежності України науковці приділяють велику увагу створенню ефективної системи залучення прямих іноземних інвестицій. Водночас Україна знаходиться серед країн з непривабливим інвестиційним кліматом, про що свідчить ряд міжнародних рейтингів.

Для України значення іноземних інвестицій постійно зростає, адже вони є запорукою сталого економічного розвитку, котрий забезпечить скорочення розриву в головних макроекономічних показниках між нашою та іншими державами світу, допоможе сформувати умови для співпраці з іншими країнами. Якість життя населення та інші характеристики розвитку суспільства також залежать від темпів економічного зростання країни, в тому числі від інвестицій. Це виражає необхідність поглиблення і прискорення українських реформ, спрямованих на підвищення рівня інвестиційної привабливості України.

На сучасному етапі розвитку економіки України посилення її інвестиційної привабливості та стабілізація національної економіки у час політичної та фінансово-економічної кризи є досить актуальним і пріоритетним завданням державної інвестиційної політики.

Великий вклад у дослідження проблематики оцінки інвестиційної привабливості зробили як вітчизняні науковці: І.О. Бланк, А.А. Брюховецька, М.С. Герасимчук, А.В. Матвійчук, О.В. Нечипорук, С.В. Юхимчук, так і зарубіжні: Р. Харро, Е. Хансен, Р. Хоутр, Е. Чемберлін. Вони пропонують різні методи для вирішення цієї проблеми, починаючи з першої ланки виробництва – підприємства та закінчуючи державою. Проте, для більшості

запропонованих підходів характерна орієнтація лише на розрахунок фінансових показників, котра залишає певні питання невирішеними.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз інвестиційного середовища, виявлення основних факторів, які перешкоджають залученню прямих іноземних інвестицій в економіку країни, а також розробка рекомендацій щодо підвищення інвестиційної привабливості України.

Методологія. Найбільш вдалою методикою для оцінки інвестиційної привабливості є методика Європейської бізнес-асоціації (ЄБА)[1], яка забезпечує комплексний підхід до її оцінки. У ході дослідження було використано також компаративний та ретроспективний аналіз, загальнонаукові методи дослідження.

Результати дослідження. Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему [2]. На інвестиційний клімат держави чинять вплив багато факторів, вирішальне значення серед яких мають політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, відношення до вітчизняних та іноземних інвестицій (політико-економічні фактори); наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення (ресурсо-економічні фактори); рівень та динаміка ключових макроекономічних показників (загальноекономічні фактори)[3].

На сьогоднішній день у результаті економічної рецесії умови для інвестування в Україні є несприятливими. Створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається першочерговим завданням, від розв'язання якого залежить економічна стабільність в країні.

Оскільки вітчизняний фондовий ринок все ще недостатньо розвинутий, то іноземне інвестування відбувається в основному шляхом здійснення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Залученню ПІІ в Україну сприяє дешева робоча сила, конкурентне економіко-географічне положення, висока забезпеченість природними ресурсами. У табл.1 наведені фактори, які формують інвестиційну привабливість держави.

Аналіз дії цих факторів в Україні дозволяє визначити основні проблеми, які погіршують інвестиційний клімат нашої держави, зокрема:

- політичні проблеми (воєнні дії на території АТО, зовнішньополітичні проблеми);
- недосконалість податкова та судова системи;
- значна частка тіньової економіки;
- низький рівень захисту інтересів інвесторів;
- несприятливі економічні умови (безробіття, низький рівень життя населення, інфляція, девальвація);

- відсутність сталої стратегії розвитку економіки;
- негативний міжнародний імідж.

Таблиця 1

Фактори, що формують інвестиційний клімат держави

Фактори	Ознаки для оцінювання дієвості факторів
1. Організаційно-правовий фактор	- рівень управління інвестиційною діяльністю на рівні органів виконавчої влади; - дієва законодавча база.
2. Політичний фактор	- стабільна політична ситуація в країні; - рівень довіри суспільства до влади.
3. Економічний фактор	- стан економіки країни; - динаміка росту ВВП; - розмір внутрішнього та зовнішнього боргів; - рівень тіньової економіки.
4. Характеристика потенціалу країни	- наявність трудових, земельних, енергетичних, науково-технічних ресурсів.
5. Фінансовий фактор	- доходи та видатки бюджету; - розмір відсоткової ставки за кредитами; - сума банківських вкладів у розрахунку на душу населення.
6. Соціально-культурний фактор	- житлові умови населення; - рівень охорони здоров'я і медичного обслуговування; - рівень злочинності; - соціальний захист населення; - дотримання прав людини.
7. Міжнародні відносини	- міжнародний рейтинг країни; - співпраця з міжнародними організаціями; - дотримання норм і правил конвенції та договорів.
8. Розвиток ринкової економіки	- наявність вільної конкуренції; - рівень інфляції; - наявність ринку збуту;
9. Загальні умови господарювання	- екологічна безпека; - розвиток галузей матеріального виробництва; - ступінь зносу основних виробничих засобів.

Джерело: [2].

Аналіз структури іноземних інвестицій, що спрямовуються в Україну дає підстави виокремити кілька основних інвесторів. Важливим зовнішнім інвестором в економіці країни станом на 01.07.2016 р., залишаються країни ЄС (табл. 2). Валова частка інвестицій припадає на Кіпр, котрий інвестує 24,4% коштів від загального обсягу прямих інвестицій з країн ЄС, з Нідерландів (13,1%) та – Німеччини (12,1%). Слід звернути увагу на те, що напружені політичні відносини між Україною і Російською Федерацією не завадили російським інвесторам забезпечити 10,2% від загального обсягу

інвестицій, що надійшли в Україну станом на 01.07.2016.[4]. Варто зазначити, що значна частка іноземних інвестицій в Україну припадає на кошти, що надходять з офшорів, і мають первинне походження з України. Основна частка іноземних інвесторів – це громадяни України, які зареєстрували підприємства за кордоном, адже внаслідок високого рівня корупції та значного інвестиційного ризику нерезиденти, які не мають інсайдерів у політичному та бізнес-середовищі України, не наважуються вкладати кошти в економіку нашої держави.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України на 01.07.2016, млн. дол. США

Країна-інвестор	Обсяги прямих інвестицій на 01.07.2016 (млн.дол. США)	у % до підсумку
Усього	45152,2	100,0
Кіпр	11035,1	24,4
Нідерланди	5910,7	13,1
Німеччина	5446,0	12,1
Російська Федерація	4618,7	10,2
Австрія	2601,1	5,8
Велика Британія	1888,0	4,2
Віргінські Острови (Брит.)	1793,1	4,0
Франція	1533,2	3,4
Швейцарія	1475,4	3,3
Італія	1158,2	2,6
Угорщина	790,9	1,8
Польща	789,4	1,7
США	712,6	1,6
Беліз	540,3	1,2
Інші країни	4859,5	10,6

Джерело: [4].

Для об'єктивної оцінки індексу інвестиційної привабливості як України, так і інших країн світу використовується методика ЄБА [1]. Згідно даного рейтингу нині індекс інвестиційної привабливості України посідає найнижчі місця за всю історію проведення дослідження (рисунок).

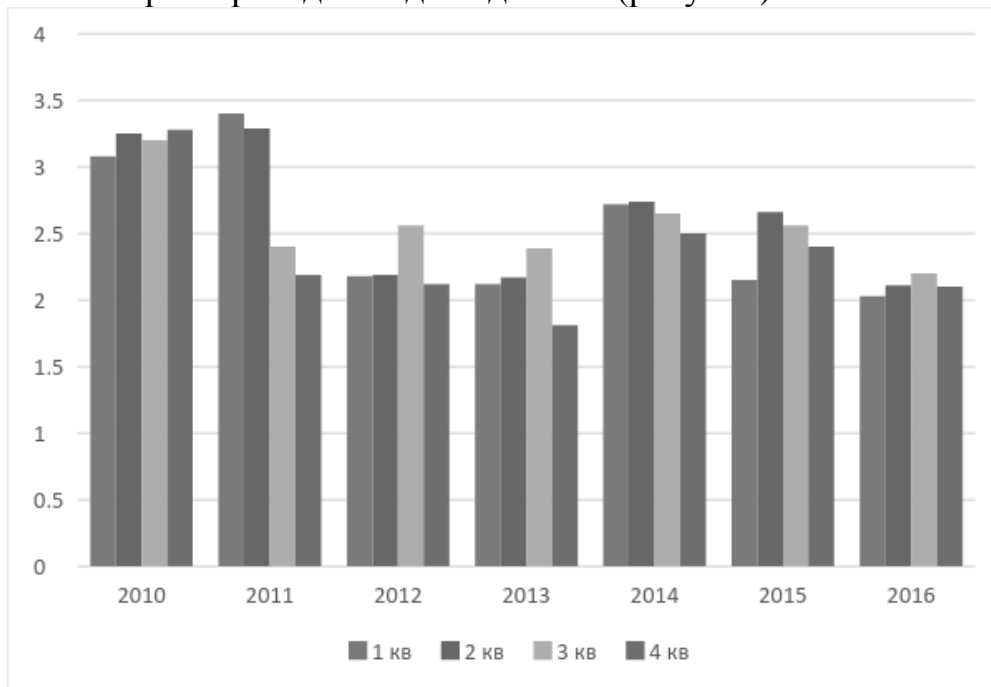

Рисунок. Індекс інвестиційної привабливості України в 2010-2016 рр. (поквартально) за даними ЄБА

Джерело: [1]

На підставі експертного опитування топ-менеджерів компаній-учасників ЄБА, було виявлено основні причини, котрі знижують довіру інвесторів до України. Серед них мають місце такі чинники як низький темп реформування, відсутність системних зрушень та прояви корупції на всіх рівнях. Згідно результатів опитування 78% директорів не задоволені станом інвестиційного клімату в Україні [1].

Для поліпшення інвестиційного клімату Україна потребує ґрунтового реформування економічної та правової систем. Для досягнення цієї мети, слід паралельно реалізувати два комплекси заходів. Перший пов'язаний з подоланням корупції, бюрократизації, непрозорої системи прийняття судових рішень, тіньової економіки. Другий комплекс заходів повинен забезпечити захист приватної та інтелектуальної власності, посилення ринкових реформ, забезпечення відкритості економіки і т. д.

На сьогоднішній день головними завданнями для держави є ефективна ревізія системи формування та підтримки ПІІ в Україну, аналіз пріоритетів стратегії розвитку економіки, визначення факторів, котрі спричиняють неефективність нормативно-правових актів, які відповідають за підтримку

привабливості інвестиційного клімату. Аби цього досягти потрібно зробити поетапну деполітизацію економіки, забезпечити послідовність економічних реформ, забезпечити гарантії захисту ринкових прав та свобод інвестора, сформувані єдині стратегічні цілі. Зокрема пріоритетними є наступні заходи[5]:

1. Розробити план дій щодо покращення інвестиційного клімату, залучивши до його розробки експертів, науковців, представників бізнесу та державної влади.
2. Підготувати регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості регіонів України, врахувавши особливості їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості та забезпечити контроль з боку держави за їх реалізацією.
3. Обласним державним адміністраціям поширити у бізнес-середовищі тренінги з інвестування, а саме тренінги з підготовки бізнес-планів, складання інвестиційних пропозицій, керування проектами, юридичний супровід.
4. Спільними зусиллями Міністерства фінансів та галузевих об'єднань підприємців розробити довгострокову програму державного та змішаного інвестування в розвиток телекомунікаційної, транспортної та енергетичної інфраструктури.
5. Посилити відповідальність представників виконавчої влади й керівників місцевих органів самоврядування за корупційні та інших дискримінаційні дії щодо інвесторів.
6. Посилити антимонопольне регулювання та забезпечити створення внутрішнього конкурентного середовища.

Висновки. Інвестиції є рушійною силою розвитку економіки кожної держави. На сучасному етапі розвитку економіки Україна потребує залучення іноземного капіталу. Але щоб зацікавити іноземного інвестора необхідно забезпечити створення сприятливого інвестиційного клімату. Тому державна політика України повинна бути спрямована на забезпечення сприятливих умов ведення господарської та фінансової діяльності як для внутрішніх суб'єктів господарювання, так і для їх закордонних контрагентів та потенційних інвесторів. На сьогоднішній день головними завданнями для держави є ефективна реорганізація системи формування та підтримки іноземних інвестицій в Україні, розробка стратегії розвитку вітчизняної економіки, забезпечення стабільності нормативно-правової бази.

Наукова новизна даного дослідження полягає у наступному. Набув подальшого розвитку аналіз інвестиційного клімату України, було визначено основні джерела іноземних інвестицій у вітчизняну економіку та вказано основні проблеми, що перешкоджають створенню сприятливого інвестиційного клімату в Україні. У статті було запропоновано пріоритетні

заходи, спрямовані на покращення інвестиційної привабливості нашої держави. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошуки шляхів ефективного використання інвестицій задля збільшення ВВП.

Література:

1. Індекс інвестиційної привабливості України [2015] // European Business Association. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eba.com.ua/static/indices/iai/Index_28_Ukr_2015.pdf– Станом на 15.04.2015.
2. Третяк Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс] / Н. М. Третяк // Фінансовий простір. – 2013. – № 3. – С. 165-170. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2013_3_24.
3. Петухова О. М. Інвестування [навч. посіб.] / О. М. Петухова. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://pidruchniki.com/1026071063370/investuvannya/investitsiyniy_klimat_derzhavi_faktori_yogo_formuyut
4. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України [станом на 01.07.2016] // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ives/ives_u/ives0616_u.htm
5. Сиволап Л.А. Повышение эффективности управления инвестиционными процессами в Украине / Л.А. Сиволап // Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право. – 2005. – № 1. – С. 106–111.